

recht geeft, te denken, dat men nu ook mee-beslissen kan.

En dat is het typische: niet ieder schijnt dat te verstaan. De weelde van de levensverbreding is niet voor ieder te dragen.

Daarbij komt dan, dat voor een groot deel van ons volk de levensverbreding ook zich uitstrekt over de materiële dingen. Er is een zooveel ruimer leven.

En deswege is er zooveel meer mogelijkheid.

Wanneer ik evenwel de dingen breder uitzet (uitrek) zonder ze te verdichten of ze te versterken, dan is er het gevaar, dat een losrukken van de verbanden het gevolg is, of dat er wel een uitzetten, maar tegelijk een slapper worden komt.

En we vragen ons af, of niet in dezen tijd de breedte aanwezig is, vele malen ten koste van de degelijkheid en de soliditeit.

Want in vroeger jaren — en waarom zouden we niet denken aan de Groningers in de dagen van Hendrik de Cock; aan de Amsterdammers in de tachtiger jaren; aan mannen als een Kater, een Poesiat? — in vroeger jaren mocht er dan al een eng leven zijn (een benauwd leven ook voor velen, sociaal gezien), er was echte vastheid, sterke stoerheid, innerlijke verdichting. En men had een geweldige wijdsheid van blik, omdat men in geloof altijd omhoog zag, altijd zag de dingen in eeuwigheidslicht.

Men offerde met vreugde voor zijn school — vooral na 1878. Men kende den band der liefde, die bindt aan het volk van God, men had den moed van zijn overtuiging.

Maar bij de levensverbreding komt helaas maar al te vaak de bewustzijnsverenging.

Dit lijkt „op 'teerste hooren" wat vreemd.

Maar toch is het een vanzelfsprekend gevolg van de natuur der dingen.

Doordien het leven zich zoo sterk verbreedde, kwam schier ieder in aanraking met tal van nieuwe waarden. Zoozeer, dat hij de waarde van vele waarden niet meer kon schatten.

Het is op geestelijk terrein in velerlei opzicht precies zoo als met het natuurlijk leven.

Wanneer iemand in den regel maar droog brood heeft, verstaat hij veel beter de betekenis van „een gemeubildeerde boterham", dan wanneer hij elken dag zijn boterham kan beleggen, zooals hij dat maar wil.

Maar wanneer iemand dagelijks zoo veel kan eten als hij maar wil, begint hij dezen toestand den normalen te vinden, en heeft hij geen oog voor andere mogelijkheden. Bovendien zal hij, indien hij in zulk een „gelukkigen" toestand verkeert, hoe langer hoe meer de kans loopen, om dat goede eten als het mindere te gaan bezien, om caviaar en dergelijke dure dingen als het eigenlijke te gaan beschouwen.

Zoo nu gaat het ook op geestelijk terrein. Hoe breder de ontwikkeling is, hoe meer de menschen variaties hebben in de geestelijke smulpartijen, hoe meer zij dat gewoon gaan vinden.

Bij deze variatiebeleving gaat het echter iets anders dan bij de maaltijden; want voor een goeden maaltijd hebt ge noodig een ontwikkelde maag en daarover beschikken de meeste menschen wel; maar voor de geestelijke variaties heeft men noodig een ontwikkelde geest, en daarover beschikken de meeste menschen niet.

Dit heeft dan tengevolge, dat men bij een zeker punt gekomen, de breedheid voor het maximum gaat aanzien dat te bereiken is. In die breedheid nu neemt ieder zijn eigen oriëntatiepunt.

Of indien dat oriëntatiepunt ontbreekt, ziet hij geen verband in de dingen en dan zijn de dingen zoo breed uitgerekt, dat zij voor zijn bewustzijn uit elkander vallen, en krijgen we te doen met iemand, die wat verward babbelt over alles en nog wat.

Maar heeft iemand nu een oriëntatiepunt voor zijn eigen bewustzijn, dan heeft hij dat toch altijd aan de oppervlakte. Immers de noodige geestelijke ontwikkeling ontbreekt hem om bij zooveel breedte ook nog naar de diepte af te steken. Dit oppervlakkige oriëntatiepunt wordt dan voor zoo iemand het één en het al.

Want daar ligt het groote gevaar van de bewustzijnsverenging: het zich blind staren op één punt. Dit verschijnsel nu gaat samen met andere.

Doch daarover in het volgende artikel.

J. W.

Het rapport over den uitbouw der Belydenis.

VI.

EERSTE DEEL.

I.

De behoefte aan uitbreiding der belydenis inzake de Heilige Schrift.

a. Op den voorgrond willen wij stellen, dat de kerk de roeping heeft om de waarheid Gods te belyden.

Zij heeft zich op de Openbaring Gods, die zij door het geloof heeft aangenomen, te bezinnen en die in haar eigen taal te belyden voor de menschen.

Daartoe heeft de Heere aan Zijn kerk den Geest der waarheid geschonken, die haar Zijn Openbaring doet verstaan en haar door de worsteling met

allerlei dwaling heen al dieper in de kennis der waarheid inleidt.

Indien dit zoo is, indien de Heilige Geest de kerk op haar gang door de historie al verder leidt in het verstaan der Openbaring Gods, dan valt te verwachten, dat er in het belyden der kerk zich een ontwikkeling zal vertoonen. Dat de kerk niet zal blijven staan bij hetgeen zij eenmaal van de waarheid beleeden heeft, maar dat zij zal voortschrijden zoowel tot een breder belyden van wat zij reeds beleed als tot een voor het eerst belyden van wat zij nog niet in belydenis heeft uitgesproken.

Zoo is het dan ook gegaan in de geschiedenis der kerk.

En zoo zal de kerk haar belydenis moeten blijven ontwikkelen. Zij heeft nog den Heiligen Geest en Hij doet in haar nog Zijn werk. Hij gaat voort met het oog der kerk te openen voor de waarheid, in de Schrift geopenbaard. En als Hij de kerk een stuk der waarheid heeft doen zien, dat zij tevoren niet zag, of haar in een stuk, dat zij reeds beleeden heeft, een dieper en breder inzicht heeft geschonken, dan heeft zij de roeping om haar belydenis uit te breiden. Dogmavorming is de blijvende taak van de kerk.

Dr A. Kuyper schreef dan ook in zijn Encyclopaedie der Heilige Godgeleerdheid (III, blz. 406 v.), dat „de dogmatische ontwikkeling der kerk van Christus nog bezig is haar proces te voleinden. Ze is nog niet afgelopen. De worsteling der geesten gaat nog altoos door. Vroeg of laat zal de kerk zich dus nog over veel hebben uit te spreken, waarover ze dusver nog geen dogmatische verklaring gaf. Vele akkers heeft ze reeds in cultuur gebracht, maar er liggen nog belangrijke terreinen braak", en hij zegt dan ook, dat de dogmaticus zich niet bepalen mag tot het reeds gewonnen resultaat, maar dat hij „geleid door de reeds gefixeerde stukken der waarheid, ook voor het nog niet gefixeerde een nadere vaststelling moet voorbereiden". En de hoogleeraar Diesterveld heeft zich in zijn geschrift „Het Gereformeerde Kerkboek", na er op gewezen te hebben, dat door den arbeid van den Geest der waarheid de belydenis der kerk al vaster en breder en rijker is geworden, aldus uitgelaten: „Niet dat alle stukken der leer haar nu reeds helder zijn... Maar wat nog niet volkomen helder is, zal aan de gemeente helder worden, als zij maar wandelen blijft in de paden van Gods Woord. En als het haar duidelijk is geworden, wat in de Godsopenbaring wordt geleerd, zal zij het ook belyden naar buiten" (blz. 60). „De belydenis moet steeds groeien; en als de sleutel der kennis recht gebruikt wordt, dan zal het belyden ook steeds dieper en breder worden. En als dit b.v. in onze dagen niet geschiedt, dan is dit een bittere aanklacht tegen 's Heeren kerk, geen bewijs van haren geestelijken bloei, maar wel van ingezonken leven" (blz. 62).

Niemand zal de bewering aandurven, dat de kerk, als haar kennis van de Openbaring verhelderd en verrijkt is, daarvan niets behoeft te laten blijken in haar belydenis. Zij moet de waarheid Gods, voorzover zij die door de verlichting des Geestes heeft verstaan, belyden. Zij moet dat doen tegenover de wereld. Zij moet dat ook doen met het oog op haar eigen toekomst. Heeft de Heilige Geest voor haar licht doen vallen over de waarheid, dan moet zij er ook voor zorgen, dat dit licht ook schijnt voor de volgende geslachten. Heeft zij winst aan kennis der waarheid verkregen, dan behoort zij zorg te dragen, dat deze winst voor de toekomst niet teloor ga. De Geest zal ook in de toekomst de Leeraar der kerk zijn, maar Hij maakt in dit Zijn werk gebruik van hetgeen de kerk reeds heeft beleeden. Wanneer de kerk de kennis der waarheid, die ze verkreeg, dogmatisch vaststelt, is ze medearbeiderster des Geestes.

Het hier gezegde geldt ook in betrekking tot het dogma der Heilige Schrift. Het inzicht in dit stuk der waarheid is bij de kerk thans rijker dan het was, toen onze belydenisschriften werden opgesteld. Wel geven deze omtrent de Heilige Schrift geen onzeker geluid. Zij erkennen die Schrift als Gods Woord en in de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, waarin het uitvoerigst over de Schrift gesproken wordt, wordt gezegd, dat de boeken des Ouden en des Nieuwen Testaments kanonieke boeken zijn, waar niets tegen valt te zeggen, dat wij ons geloof daarnaar reguleeren, daarop gronden en daarmee bevestigen, dat wij zonder eenige twijfeling gelooven al wat daarin begrepen is, omdat ons de Heilige Geest getuigenis geeft in onze harten, dat zij van God zijn, dat deze Heilige Schriftuur den wil Gods volkomenlijk vervat, en dat men geener menschen schriften, hoe heilig zij geweest zijn, mag gelijkstellen met de Goddelijke Schrifturen, noch de gewoonte met de waarheid Gods, noch de groote menigte, noch de oudheid, noch de successie van tijden of personen, noch de conciliën, decreten of besluiten (art. 2—7). Maar het Schriftgeloof der gemeente heeft thans toch rijker inhoud dan in de belydenis is uitgesproken.

Tot deze verrijking van het Schriftgeloof der kerk heeft de Heilige Geest de theologische wetenschap gebruikt. In de opdracht, door de Synode van Groningen ons gegeven, wordt gezegd, dat de nieuwere Gereformeerde theologie meer licht over de Schrift heeft ontstoken. Wij onderschrijven deze

woorden en voegen er aan toe, dat ook reeds door de oudere Gereformeerde theologen verder over de Schrift is nagedacht en niet weinig licht over haar is verspreid. Wel denken wij er niet aan te ontkennen, dat de Gereformeerde theologie met het onderzoek der Schrift nog lang niet gereed is en dat ze nog zeer veel arbeid aan haar zal hebben te besteden. Maar wij willen toch met dankbaarheid erkennen, wat God aan verheldering van inzicht gegeven heeft.

Nu kan zeker niet alles, wat de Gereformeerde theologie als resultaat van haar onderzoek heeft gevonden, in de belydenis der kerk worden opgenomen. Er zijn resultaten, die op wetenschappelijk gebied liggen. Zij behooren in de belydenis niet thuis, waarin de kerk haar geloof uitspreekt. Ook wat nog als een theologoumenon, een theologische meening, moet gekarakteriseerd worden, kan er niet in worden opgenomen; alleen datgene, waarvan de kerk overtuigd is dat het reproductie is van de waarheid, door God geopenbaard, mag zij tot een dogma verheffen. Maar voor een toch niet onbelangrijk deel is de vrucht van den theologischen arbeid geloofsbezit der gemeente geworden. Daarom kan de belydenis inzake de Heilige Schrift worden uitgebreid. In het tweede deel van dit rapport zal nader worden aangewezen, op welke punten deze uitbreiding kan gegeven worden.

Als dit echter geschieden kan, móet het naar ons inzien ook.

Niet, dat wij de stelling zouden willen poneeren, dat de kerk den ganschen inhoud van haar geloof in belydenisschriften moet neerleggen.

Zij heeft dat trouwens ook nooit gedaan. Prof. Bavinck merkt op: „De kerk heeft een leven en een geloof, dat veel rijker is dan in de belydenis tot uiting komt. De confessie formuleert lang niet den ganschen inhoud van het Christelijk geloof" (Gereformeerde Dogmatiek I blz. 6 v.). Dat kan niet en dat behoort ook niet. De kerk geloof b.v. heel de heilige geschiedenis, die God in Zijn Woord tot haar kennis brengt. Toch behoort ze in haar belydenis niet nog eens heel die historie te verhalen, maar heeft ze zich te beperken tot „de leer van evangelie en wet" (c.f. Dr H. Bavinck, a.w. I bladzijde 10).

Doch ook alles, wat hiertoe in de Schrift behoort, behoeft ze niet in belydenis uit te spreken.

Dat is trouwens niet eens mogelijk. Het geloof der kerk is niet bij machte om de volheid der door God geopenbaarde waarheid in zich op te nemen. En zal het komen tot een belyden van wat het geloof in zich heeft opgenomen, dan is er eerst nadenken over den geloofsinhoud, bezinning op het geloofsbezit, reproductie er van in gedachten en woorden noodig. Maar deze bezinning blijft beneden den rijkdom van het geloofsbezit. En als dan deze bezinning in de belydenis moet uitgedrukt worden, als de denkarheid der kerk in een korte formuleering moet worden samengevat en weergegeven, dan zal ook dit weer slechts onvolledig en gebrekkig kunnen geschieden (c.f. Dr V. Hepp, De waarde van het dogma, blz. 35 v.v.).

En een beknopte formuleering zal het toch moeten zijn. Het belyden der kerk behoort een uitspreken der waarheid te zijn in haar eigen taal, zonder haar breed uit te spinnen. De belydenis mag niet een geheele dogmatiek en ethiek in populair vorm bevatten. Wij willen dan ook geenszins ontkennen, dat er zich verschil kan voordoen over de vraag, hoeveel de kerk uit haar geloofsinhoud in haar confessie tot uitdrukking moet brengen.

Maar moeilijk kan betwist worden, dat, wanneer de Heilige Schrift de kernbron is der waarheid, wanneer het geheele geloof der kerk op de Schrift is gegrond en haar gansche belydenis uit de Schrift moet geput worden, de kerk haar geloof aangaande de Schrift zelf zeker zoo duidelijk en volledig mogelijk, al is het in beknopte vorm, te belyden heeft. De Dordtsche Synode achtte het noodig, inzake de vijf bekende punten een nieuw belydenisschrift op te stellen en nauwkeurig uit te spreken wat de kerk daaromtrent geloof. Maar het dogma der Heilige Schrift is nog meer fundamenteel dan de vijf punten, waarover de Canones van Dordrecht handelen.

HEPP.

De staat der rechtheid een staat van onmondigheid?

Het beantwoorden van deze vraag, die een onzer lezers me toezond, lijkt me een vrij onvruchtbare arbeid. Onmondigheid is n.l. een nogal rekbaar begrip. 't Laat zich misschien wel zoo omschrijven, dat het zich, met een voorbehoud hier en een uitzondering daar, laat toepassen op den staat der rechtheid. Zonder meer laat het zich dat stellig niet doen. En het gebruik van alle woorden en begrippen, die niet dan in zeer betrekkelijken zin kunnen gelden is, vooral op het terrein van de ons in de Schrift geopenbaarde waarheid, altijd bedenkelijk. Het veroorzaakt licht misverstand, en leidt steeds, gelijk vrager blijkbaar ook ondervond,